

IV. Торговля канцприладдям та паперовим крамом

Торговля канцприладдям була заново зорганізована в січні 1923 року. Завданням її з самого початку було, обслуговування кооперативної периферії. Але через те, що Книгоспівка в перші місяці свого існування зовсім не мала ні вільних обігових коштів, ні банківського кредиту, паперовий відділ почав свою роботу з капіталом у **дві з половиною** тисячі карб. На цю суму за січень місяць 1923 року прибуло краму до новоорганізованої крамниці, що на пл. Тевелева № 19, на такі суми.

Одержано краму з часу заснування крамниці до початку продажу, цеб-то до 27/І 23р.

1. Петропечать (ф. «Светоч»)	665.15
2. Поліськ. Бумтрест	83.69
3. ВУКС'а	416.99
4. «Село-Книга»	28.42
5. Доброхода	73.13
6. Укрполіграфсиндикат	503.20
7. Т-во Люкс	14.10
8. гр. Фінкельштейн	29.20
9. «Ингина»	42.20
10. н/ Майст. Наочн. Пр.	502.93
11. Від ріжн. осіб	147.93
Разом	2 507.16

Вже за цими цифрами можна визначити, що на перших кроках крамниця повинна була зробитися роздрібовим підприємством. Таким воно по суті й залишалося на протязі всього 1923 року. Крам лише в незначній частині міг купуватись із перших рук, переважно крам закупували на місцевому ринкові та у випадкових крамарів. Зв'язок з кооперативною периферією також налагоджувався з великими труднощами через те, що Вукопспівка безпосередньо постачала на периферію паперовий крам, а також і через те, що купуючи більшість краму на місцевому ринкові, Книгоспівка не мала змоги задовольнити гуртову кооперативну клієнтуру в відношенні продажних цін. Обіг крамниці з січня по жовтень 1923 року складався:

Купівля 58.369.99 продаж 39.301.27.

З початку відчитного року 1923/24 був прийнятий магазин на пл. Р. Люксембург ч. 19 в зв'язку з ліквідацією «Село-Книги» і з цього часу в Харкові існувало дві крамниці. Загальне поліпшення становища Книгоспівки, одержання нею банківського кредиту, дали змогу помалу поширювати роботу, вкладаючи в цю роботу нові кошти і ув'язуючись з основними джерелами постачання краму. Кооперативна периферія потроху завойовувалась. З розвитком роботи та притягнення кооперативної клієнтури Вукопспівка

скорочувала свою торгівлю паперовим крамом і в середині 1924 р. зовсім її припинила.

З початку 1924 року на Крещенському Ярмаркові було закуплено великі партії імпортного краму в Держторгу, і закладено умову про передачу нам не менше, як 50% всіх канцприладь, що Держторг набував за кордоном. Через те, що імпортного краму завжди не вистачало, купівля у Держторгові значних партій його та ще й дешевше, ніж на місцевому ринкові, давало змогу ширше задовольняти потреби периферії. До того ж це знижувало впливало на ціни місцевого ринку.

Незалежно від купівлі партій краму в Держторгові. Правління ще наприкінці 1923 року поставило питання про безпосередню купівлю краму за кордоном через Об'єднане Представництво Української Кооперації (Укркооп). Протягом 1923/24 операційного року, коли контингент дозволених до ввозу товарів не закріплювався за безпосередніми споживачами більша частина контингентів по канцкраму використовувалась Держторгом і нам вдалося одержати незначну кількість ліцензій, по яких і було закуплено крам у Германії.

Всього за 1923/24 р. р. через Укркооп було одержано з Германії краму на суму крб. 19.071. 15 коп. В той-же час у Держторгу імпортного краму було куплено на крб. 162.375 62 коп.

Купуючи крам за кордоном разом із Держторгом ми упевнились, що набувати крам через Держторг дуже не вигідно тому, що, як то ми виявили, продажні ціни Держторгу перевищували нашу собівартість закордонного краму на 60%.

За відчитний рік ми вжили заходів по закріпленню за нами більшої частини встановлених для України контингентів по канцприладдях.

Наші вимоги були підтримані в Держпланові іншими кооперативними центрами і Держплан закріпив за нами біля 60% всіх контингентів на 1924/25 р.р. Таким чином, Книгоспівка в межах імпортного плану, який дуже обмежений (так, наприклад, кількість дозволених до ввозу на Україну олівців, така, що на рік на 30 душ населення припадає 1 олівець), може забезпечити потреби кооперативної периферії.

За рахунок контингентів 1923/24 р. ми одержали ліцензій на ріжний крам (крім одержаних раніш на суму 19071 крб. 15 к.) на загальну суму крб. 97.000 крб. Крам по цих ліцензіях закуплено й одержано складом на протязі першого кварталу 1924/25 операційного року.

Другим етапом в розвитку паперової торгівлі є купівля в червні 1924 року паперового складу Укрполіграфсиндикату в зв'язку з ліквідацією його. В наслідок цього до наших рук перейшло найбільше

паперове підприємство в Харкові і одночасно досить значна державна клієнтура. Можна сміливо сказати, що з цього часу Книгоспілка стає найбільшим з існуючих на Україні паперових підприємств.

В зв'язку з таким поширенням роботи з'явилась необхідність створити при Правлінні відділ паперового краму, завданням якого було об'єднати й керувати роботою всіх трьох крамниць у Харкові, та організувати торгівлю паперовим крамом при філіях. Серйозно стало питання про планову заготовку краму й постачання його у всі крамниці в центрі і при філіях. Штат відділу складався з завідуючого, торговельного й секретаря. З цього часу робота набирає планового характеру, міцнішає зв'язок з ринками постачання, заводиться сталий одноманітний для всіх крамниць преїс-курант і стверджується Правлінням стала система знижок та розрахунків.

Можливість встановлення самостійної політики цін відділ має з того часу, як він перейшов на шлях масової заготовки краму власного виробництва та переробки, а також купівлі імпортного краму безпосередньо за кордоном або з первісних джерел на внутрішньому ринку (як Держторг). Цю можливість відділ увесь час використовував у напрямку поступового зменшення продажніх цін, чим примушував і інші торговельні фірми також зменшувати ціни. Але, поскільки Книгоспілка що до імпортного краму, з'явилась власником лише невеликої частини всього закордонного краму, який поступав на ринок СРСР, можливості її в цьому напрямку були досить обмежені.

Умови відпуску краму кооперативним та державним установам установлювалися Книгоспілкою в залежності від тих умов, на яких Книгоспілка сама купувала. Причому, треба зазначити, що коли почав відчуватись гострий брак краму на ринковій умові купівлі для самої Книгоспілки погіршали до того, що вона повинна була інколи платити цілком готівкою та авансом при замовленнях, вона не перенесла цього тягару на свою клієнтуру; лише збільшила незначно відсоток готівки (для членів з 25% до 40%) і зменшила термін кредиту з 60 до 45 днів.

Увесь асортимент краму паперового відділу поділяється на такі групи: а) імпортний крам (канцприладдя), б) канц. приладдя внутрішнього виробництва, в) біловий крам, г) папір і д) кооперативні рахівничі книжки й форми.

Імпортного краму, як це вже було сказано, ми одержуємо безпосередньо з-за кордону. Ліцензії на потрібний крам на осінній сезон було одержано літом 1924 року, але через конфлікт з Германією купівля й відправка краму по цих ліцензіях затрималась, крім того, значна затримка виникла через те, що один час ліцензії, видані УпНКЗВТ на Україні було затребовано НКЗВТ до Москви й лише після того частково затверджені. З цієї причини до навчального сезону Книгоспілка не встигла одержати ввесь замовлений крам. Купувати-ж імпортний крам з других рук на внутрішньому ринковій можна було випадково в невеликих кількостях.

Канц-приладдя внутрішнього виробу заготовлялось, значайно, на московському ринковій. Труднощі заготовки цього краму з перших рук полягали в тому,

що виробником його був дрібний кустар підмосковного району. Зручніше купувати цей крам у московських торговельних фірмах, бо він зосереджений там в одному місці, але за те доводиться переплачувати, бо торговельні фірми є посередниками поміж кустарем і ринком. Для здешевлення заготовчої вартості краму, паперовий відділ почав налагоджувати безпосередні зв'язки з кустарями-виробниками. Робота ця трудна тому, що нелегко виявити кустарів, розпорошених по всій московській губернії, до того-ж ще купівля краму в кустарів провадиться переважно за готівку і навіть з авансуванням при замовленні.

Біловий крам: конторські книги, зшитки, блокноти, конверти, записні книжечки то-що з того часу, як організувався відділ паперу та канцприладдя більше вже не закуповувались готовими партіями. Заготовка білого краму цілком перейшла на шлях організації виробництва цього краму. Відділ почав замовляти із свого матеріалу як у власній друкарні (Харків), так і в других друкарнях м. Харкова та провінції. Перехід на спосіб віддавання власного матеріалу на переробку виник з поширення роботи, бо закуповувати готовий крам та ще такими партіями, що могли-б задовольнити потребу всіх наших крамниць ставило справу досить тяжкою або й зовсім неможливою. Не доводиться вже говорити за те, що в такий спосіб тяжко було-б завжди забезпечувати крамниці потрібним асортиментом краму в той час, коли він як раз потрібний. Крім усього цього, заготовка краму великими партіями з свого паперу давала можливість у друкарнях добиватись більш низьких цін за роботу; до того-ж відділ позбавлявся отих 10%, що він їх платив за доставку паперу з друкарні й стількох приблизно відсотків краму, що його забирають продавці за вкладений капітал.

Відділ поставив своєю метою виріб фірменого краму вищого ґатунку, встановленого зразку. А масовий виріб дав можливість випускати продукт по низькій ціні. Коли, може, власне заготовлення не могло цілком задовольнити потреби периферії, головним чином—шкільними зшитками, то тільки через те, що на ринку була недостача паперу.

Папір в асортименті канцелярського краму займає достатнє місце. Попит периферії (не кажучи вже про власні потреби для видавництва, друкарні й заготовлення білого краму) на канцелярський та друкарський папір увесь час був досить інтенсивний. Становище Харківського ринку, зокрема в зв'язку з ліквідацією більшості приватних паперових фірм, було досить сприятливе для поширення торгівлі папером Книгоспілкою. Але в цій галузі в відчитному році було зроблено мало через те, що на початку осені 1924 р. став почуватись на ринку брак паперу, що потім перейшов на затяжну кризу.

Цей-же брак паперу не дав можливості відділу здійснити цілком програм заготовлення білого краму, у першу чергу зшитків.

За згодою Вукопспілки й Сільського Господаря все заготовлення й постачання периферії **кооперативними рахівничими формами й бланками** було передано Книгоспілці. Для здійснення цієї згоди відділ ще на початку літа поставив питання перед Оргвідділом ВУКС'а й Сільського Господаря про перегляд

усіх рахівничих форм, для того, щоби внести потрібні зміни.

Перегляд цей затягся й форми було видруковано з запізненням (не на початок нового відчитного року — 1 жовтня, а опісля). Зокрема, з формами колективних господарств, комун та артілей з боку С. Г. була така велика затримка, що вони були здані до друку тільки в грудні 1924 р. й поступили на продаж аж у січні 1925 року.

Тут також, як і з біловим крамом взагалі масове заготовлення дало можливість установити на форми невисоку розцінку й задовольнити в більшості потреби всієї кооперативної периферії. Як-би заготовлення форм не проводилось з тих причин, що зазначено, виключно на спіх, то вони були-б ще дешевші:

Ціфрові дані про оборот канцелярського краму подаються в такому вигляді:

а) по Харкову

поступило краму по собівартості за відчитний рік, розподіляючи між поставщиками:

Від кооперат. орган	36.040.12	4,9
„ держ.	507.541 50	69,0
„ перероб.	78.159.06	10,6
„ різн. осіб і уст.	101.524,98	13,9
„ філій	12.480.75	1,6
Разом	735.746.41	100%

вступ краму розподіляється

до 1 червня	207.472,86	28,2
після 1 червня	528.273,55	71,8
	735.746.41	100%

по поставщиках після 1/VI

Від коопер. орган.	26.521.17	5,0
„ державн.	371.066.01	70,2
„ переробка	76.106.98	14,4
„ різн. осіб.	51.311.59	9,7
„ філій	3.267.80	0,7
	528.273.55	100%

по поставщиках до 1/VI

Від коопер. орган.	9.518.95	4,6
„ державн. „	136.475.49	65,7
„ рижних установки	50.213.39	24,2
„ перероб	2.052.08	1,0
„ філій	9.212.95	4,5
	207.472,86	100%

Від кооперативних організацій поступило 4,9% краму за які припадають на купівлю рештки краму в ВУКС'ї; у держорганів закуплено більш $\frac{2}{3}$ —69%; в це число входить крам прийнятий з паперовою крамницею від «Село-Книги» на 1/х-23 року в сумі 15.699.44 коп. й куплений з крамницею Укрполіграфсиндикату на суму 105.047.55 коп. на 17/VI 24 р., від власної переробки поступило 10,6% головним чином за друге півріччя. Загалом за перші 8 місяців (1/х-23 р.—1/VI-1924 р.) переробка складає лише 1% в той час, як за останні місяці вона збільшилася до 14,4%. У приватних фірм закуплено краму за весь рік 13,9%, причому, за перші 8 місяців це число

збільшується до 24,2%, а за останню третину відчитного року зменшується до 9,7%. Нарешті поступлення від філій, випадкового характеру складають 1,6%.

Як збільшувалася робота по кварталах видно з цього:

I квартал	43.805.26	6,0
II „	48.303.93	6,5
III „	309.928.16	42,1
IV „	333.709.06	45,4
	735.746.41	100%

Краму за відчитний рік відпущено таким покупцям:

членам	128.459.33	16,8
коопер.	102.043.50	13,3
держорг.	257.278.84	33,6
різн. особ. і устано	91.820.48	12,0
за готівку і в роздр.	128.222.21	16,8
філіям	57.537.74	7,5
	765.362.10	100%

Коло одної третини всього продажу (30,1%) припадає на кооперат. організації, між якими переважають пайщики Книгоспілки (16,8 з 30,1%). Друга третина припадає на держоргани (33,6%). Решта розподіляється так: за готівку і в том числі в роздріб—16,8%, відпуск ріжним особам і установам—12,0%, і відпуск філіям—7,5%. Коли виключити з таблиці відпуск філіям—7,5%, що не є продаж, й прийняти на увагу, що в число 16,8%, яке значиться як продаж за готівку і в роздріб, входить не менше половини відпуску державним і кооперативним організаціям за готівку й дрібними партіями, то вийде, що продаж кооперат. організаціям складає 37% і держорганам—41% усього продажу.

По кварталах продаж краму поділяється так:

I	68.666.26	9,0
II	103.908.55	13,5
III	202.734.64	26,4
IV	390.052.65	51,1
	765.362.10	100%

Тут бачимо рівніше зростання чисел, ніж у відношенні поступлень. Другий квартал проти першого збільшується на 150%, 3-й проти 2-го на 100% і останній 4-й квартал знову збільшується проти 3-го теж на 100%.

б) По філіях.

При Київській філії торгівля канцелярським крамом довго гальмувалася через недостачу оборотних коштів самої філії, а також через те, що Правління не мало змоги дати кошти. Паперовий відділ при книжковій крамниці Київської філії (по вул. Воровського № 39) почав працювати лише з грудня 1923 р. Кошти, що з ними почав працювати відділ були дуже обмежені. Лише на кінець відчитного року стало питання про те, щоб відділ було переведено з книжкової крамниці в окреме більше помешкання й ужито було засобів що до поширення самої роботи. Згадані заходи вдалося здійснити-таки на протязі першого

кварталу біжучого 1924 року. Після цього робота паперового відділу Київської філії стала на міцні ноги.

В Одесі відділ канцелярського краму існував увесь відчитний рік, але робота провадилась дуже мляво. Робота обмежувалась роздрібною та дрібногуртовою

торгівлею. Завдяки цьому не можна було охопити цілком потреби периферії.

В Сумах крамниця існує з 21/у-1924 р.

Зведені дані по обороти з канцелярським і паперовим крамом усюди дають такі цифри.

Прибуток краму по поставщиках такий:

	Харків		Київ		Одеса		Суми		Всього		%%
Від кооперат. організацій . . .	36040	12	6116	33	1104	72	1427	14	44689	31	4,9%
„ держорганів	507541	50	58551	27	13280	11	4	25	579377	13	63,8 »
Переробка	78159	06	4318	—	5836	39	—	—	88313	45	9,7 »
Різн. осіб	101524	98	2850	52	3890	34	—	—	133915	84	14,7 »
Філії й Правління	12480	75	21027	39	24846	41	3489	47	61844	02	6,9 »
	735746	41	118513	51	48957	97	4920	86	908138	75	100%

По філіях цифри прибуття краму дають %/о відношення такими цифрами:

Харків	735.746.41	81,1
Київ	118.513.51	13,0
Одеса	48.957.97	5,4
Суми	4.920.86	0,5
Разом	908.138.75	100%

Загалом по прибуттю краму: Харків займає більш 81% (81,1%); Київ трохи більше 1/3-ї (13%); Одеса—всього 1/2 (5,4 %); Суми—лише 0,5 %.

Участь Центрального Харківського складу по постачанню крамом філій дає такі цифри. Прибуття краму від Правління по Києву складає 19% усього прибуття, по Одесі—51% і по Сумах—72,9%. Що до Сум, то там постачання велося на всі 100%, недохват 27,1% виник з краму, прийнятого від Сумської Райспілки при передачі нею крамниці.

Коли не враховувати всі цифри відправки краму Правлінням Філіям і навпаки та взяти, таким чином, чистий продаж, то зведена відомість по продажу краму дасть такі цифри:

Вибуло краму по Центру й філіях разом:

	Харків		Київ		Одеса		Суми		Разом		%%
Членам	128 459	33	24.179	52	23.103	16	272	83	176.014	84	19,8
Коопорг.	102.043	50	18.321	79	17.461	42	697	74	139.524	45	15,7
Держорг.	257.278	84	46.059	54	5.051	19	105	47	308.495	04	34,6
Різн. особ.	91.820	48	17.630	23	1.781	79	125	87	111.358	37	12,5
Роздр. Пр.	128.222	21	15.193	46	1.654	04	9.813	12	154.882	83	17,4
	707.824	36	121.384	54	50.051	60	11.015	03	890.275	53	100%

Зведена відомість дає продаж кооперативним організаціям (членам і нечленам) 35,5% усього продажу, держорганам—34 6%. Ріжним особам та установам—12,5%, продаж роздрібно та готівкою установам—17,4%. Цифри продажу, що падають на окремих покупців по Києву, рівняються приблизно й до Харкова. Зовсім інше маємо по Одесі; тут на долю кооперативних покупців припадає (члени—47%, нечлени—37%) більше 4/5 усього продажу, власне 84%. З другого боку по Сумах переважно продаж ведеться

роздрібно, що доходить до 89% усього продажу. Співвідношення цифр продажу по окремих філіях дає майже ті цифри, що й купівля:

Харків	707.824.36 *)	79,5
Київ	121.384.54	13,6
Одеса	50.051.60	5,6
Суми	11.015.03	1,3
Разом	890.275.53	100%

*) Тут показано чистий продаж без відпуску краму власним філіям.

V. Підприємства

А. Майстерня наочного приладдя.

Майстерня за минулий рік виробляла дуже різноманітний асортимент товару, залежно від того, що замовлялось.

Наклеювались таблиці, складались колекції з різних галузів знання (сільське господарство, ботаніка, зоологія, математика, діаграми, обкладинки та малюнки для книжок, мебля, ріжний ремонт і т. д.). Згрупувати цю різноманітну продукцію надзвичайно важко.

Фото-діапозитивним відділом було випущено 5.146 шт. діапозитивів переважно сільсько-господарських (біля 2.000), медичнських (біля 1.800 шт.) та з природознавства (біля 1.000 штук). Цим відділом була переведена вся робота по виготовленню фотографій для виставки в Генті.

По монтажному відділові по кількості відзначаються такі вироби: колекції складів 92 прим.; колекції культурних рослин—біля 70 (ріжних); колекцій насіння бур'янів—30; ріжні гербарії та колекції з ентомології.

По художньому відділові перше місце посідають ріжні діаграми—98, плакати, ілюстрації, написи, декілька разів робилися вивіски та прапори.

Загальна вартість виконаних замовлень складає суму 14.000 карб. 44 коп., яка по замовцях поділяється так:

кооперативн. устан.	6.360	кр.	57	к.
держустановам	4.427	„	21	«
власні потреби	3.212	„	65	«

а разом карб. 14.000—44 к.

Майстерню одержано від кооперативних центрів—фундаторів Книгоспілки в рахунок пайового капіталу і вона є дуже цінна культурна установа. Маючи повну можливість виготовляти цілу низку підручників, майстерня на протязі відчитного періоду не мала повної нагрузки.

Це викликалося з одного боку тим, що установи які мали потребу в цих підсобних підручниках, не мали для цього коштів; з другого боку майстерня не маючи торговельного апарату, не могла створити хоч-би й невеликого розмірами попиту.

Тому майстерня виконувала одноразові замовлення від випадку до випадку, штат співробітників не завжди був зайнятий продуктивною роботою, а виготовлення дрібних замовлень надзвичайно здорожувало вартість виробів. Через високу собівартість виробів замовці не охоче користалися послугами майстерні й майстерня, бажаючи мати будь-яку роботу, виконувала її зі збитком.

В наслідок цього майстерня за 1923/24 рік мала збитків—11.030 карб. 12 коп.

Що майстерня збиточна, це Правління бачило на протязі відчитного року, але зважаючи культурну вагу майстерні, Правління зберігло цю установу, прагнучи до того, аби поступово реорганізуючи підприємство, ліквідувати цю збиточність.

До кінця відчитного року було значно поширено фото-діапозитивний відділ, зліквідовано художній відділ і всій організації майстерні надано виразности та плановости.

В майстерні було залишено тільки три відділи: фото-діапозитивний, монтажний і, яко допоміжний, тислярський.

Б. Друкарня в Харкові.

За відчитний період друкарнею було виконано замовлень на загальну суму 231.067 карб. 76 коп., при чому, на окремі замовці ця сума розподілилася так:

Книгоспілка:

а) видавництво	28 825—88	12,4
б) торг. відділ	21.717—06	9,4
в) канцелярія	7.332—26	3,2
	57.875—20	25,0%

Кооперативні організації	116.461—03	50,4 »
Державні установи	28.344 81	12,2 »
Ріжні особи та установи	9.452—42	4,1 »
Незакінчені замовлення	18.934—30	8,3 »
	231.067—76	100%

Таким чином, найбільша сума виконаних замовлень падає на кооперативні організації (Вукопспілка, Українбанк, Сільський Господар), наше-ж видавництво дало тільки четверту частину всіх замовлень.

Результати роботи друкарні незадовольняючі—35.207 кр. 16 коп. збитків.

Збитки ці виникли через значну амортизацію машин і шрифтів та відсутність багатьох дуже потрібних машин у палітурному відділі.

Коли-ж до цього дотати, що відчитний рік проходив в умовах сконаної конкуренції поміж харківськими друкарнями й через це ціни на друкарські роботи були нижчі за собівартість, то збиток був неминучий.

Проте, не можна не визнати й де-яких дефектів у самій організації друкарні; так, наприклад, невідповідність штатів окремих відділів—великий штат наборного відділу порівнюючи з можливою продукцією відділу машинового.

В. Друкарня в Києві.

За відчитний період було виконано замовлень на загальну суму 65.972 карб. 78 коп., при чому, на окремих замовників ця сума розподіляється так:

Книгоспілка:

а) видавництво . . .	20.103—60	30,5%
б) торг. відділ . . .	5.059—25	5,7
в) канцелярія . . .	1.208—50	1,8
	26.371—35	40,0

Кооперативні організації .	16.360—10	24,8
Державні установи . . .	22.175—70	33,7
Ріжні особи та установи .	432—63	0,6
Незакінчені замовлення .	633—00	0,9
	65.972—78	100%

Отже, на перше місце поміж замовників займає Книгоспілка, в той-же час і сторонні замовники (кооперат. держ. установи) займають більше половини (58,5%) всіх замовлень.

За минулий рік друкарня в Києві також дала деякий збиток (1340 кр. 54 к.), що пояснюється ще більшою, ніж у Харкові конкуренцією поміж Київськими друкарнями.

Г. Фабрика атраменту.

Фабрика атраменту була набута в Укрполіграфсиндикаті з 1-го липня 1924 року зі штатом в 12 осіб. На протязі трьох відчитних місяців (липень, серпень, вересень) робота фабрики провадилася в несприятливих умовах. Приймання (переоблік та инш.) фабрики, тарифні відпуски робітників, переїзд на нове помешкання, перебої в постачанні де-якими видами сировини (закордонне й инш.) — все це заважало на протязі зазначеного часу поставити виробництво в нормальні умови. Проте, і в цих умовах виробництво помітно зростає.

Наочно це видно з цієї таблиці:

Виготовлено в липні	на кр. 2.427—30
— в серпні	„ 3.641—06
— в вересні	„ 3.917—80

Це зростання з свого боку зменшує вартість роботи й підвищує продукційність праці.

	Липень	Серпень	Вересень
Кількість годин. . .	926,93	1309,976	1457,453
Вартість години. . .	48,444	42,4	42,520

Загальна вартість виготовлених виробів:

Н А З В А	Липень		Серпень		Вересень	
Основн. матеріял	559 12	23%	1261 38	34,6	942 23	24%
Допоміжні . . .	768 38	31,6	943 13	25,9	1348 34	34,4
Робсила . . .	449 04	18,5	555 41	15,2	619 71	15,8
Адм. і К-ри . .	336 34	13,8	306 65	8,4	426 76	10,9
Загальні витрати	314 42	13,1	574 49	15,9	580 76	14,9
Карб. . .	2427 30	100%	3641 06	100%	3917 80	100%

Нерівність розподілення елементів калькуляції по місяцях пояснюється різноманітністю асортименту виробів.

Частково знижується й собівартість продукції на 2—3% щомісячно; вартість продукції треба вважати за задовольняючу, що підтверджується надзвичайно успішним збутом її. Так, за відчитний період було збуто майже все випущене фабрикою, а також 80 — 85% запасу складів і крамниць Книгоспілки.

Успішний збут виробів, звичайно, сприяючи відбився на балансі фабрики.

Баланси за відчитний період дають таку картину:

А К Т И В	Вступ. на 1/VII		на 1/VIII		на 2/IX		Заключ. на 31/X	
Машини й оборуд.	1564	10	1452	93	1600	78	2397	91
Матеріали . . .	5317	07	6287	16	7126	92	7190	31
Готові вироби .	9474	76	5708	42	2982	77	1969	53
Напівфабрикати	—	—	134	22	175	01	134	15
Инш. активи .	—	—	364	57	387	55	581	32
	16355	93	13947	30	12273	03	12273	22

Отже, при збільшенні суми матеріялів і устаткування зменшується заборженість Правлінню й з кількості готових виробів на фабриці. Зокрема заборженість Правлінню по місяцях така:

На 1 липня	карб. 16.355 — 93
„ 1 серпня	„ 13.678 — 99
„ 1 вересня	„ 10.309 — 36
„ 1 жовтня	„ 11.984 — 47

Ще-то поступово зменшується борг. Збільшення у жовтні проти вересня пояснюється перерахуванням прибутку фабрики за рахунок Правління.

В кінцевому підрахунку, за відчитний період фабрика дала 3.868 карб. 92 коп. чистого прибутку.

VI Фінансова робота

Окремі етапи фінансової кон'юнктури на протязі операційного року. Говорячи про фінансову роботу за минулий рік, не можна поминути фінансову діяльність за час до жовтня 1923 р. тому, що по-жовтневий період є продовження до-жовтневого.

Тому, цілком зрозуміло, що й по-жовтневий період мусив проходити під знаком кон'юктур періоду до-жовтневого.

Як що до-жовтневий період визначався, з одного боку цілковитою відсутністю грошей у кооперації, а з другого,—поступовим знеціненням радвалюти,—то фінансове становище по-жовтневого періоду, в умовах якого провадилась ділова робота Книгоспілки, може бути характеризоване поступовим, часом катастрофічним, падінням вартості радкарбованця, відсутністю грошових знаків, депресією в зв'язку зі стабілізацією валюти, браком дрібної монети і т. д. і т. д.

Кожен з цих етапів має свої спеціальні риси, які найнегативніше відбивалися на більш-менш плановій фінансовій роботі,—тому що, через зазначені обставини говорити про кредит (особливо з погляду банківського) майже не було можливості.

Фінансова депресія, яка почалася ще до жовтня 1923 року, і метою якої була найшвидча грошова реформа, значно поглибилася після жовтня, коли ціла низка заходів що до грошової реформи, як от: припинення випуску радзнаків, зменшення, таким чином, грошзнаків в крामзвороті, при збільшенні його,—і викликала (в багатьох випадках) великі труднощі, тим більш, що в той час червінець почав систематично зміцнюватись, готуючи «кінець» радкарбованцю.

Фінансова динаміка в той час поглиблювалася ще й через те, що червінець почав зосереджуватися лише в банківських і кредитових установах, тим часом, як торговельні організації в своїй щоденній роботі примушені були користатися лише з радзнаків.

Звичайно, що таке положення відбивалося дуже шкідливо на справі, викликало не мало клопоту, особливо, коли доводилося оплачувати векселі, валюта яких завжди зазначалася виключно в червінцях.

Не краще було і з активними операціями в банках.

Не зупиняючись на учоті векселів, про що мова мовитиметься далі, треба зазначити, що умови учоту в той час були буквально не можливі. Так, наприклад: банки завжди прагнули закінчити учот до кінця дня, коли вже відомий курс наступного дня, проте гроші (по учоту) видавалися по курсу дня учоту та ще й радзнаками. Це—по-перше.

По-друге—до 5% валюти (суми учоту) видавалось облігаціями. Як до цього додати ще й різницю на курсі, то матимемо, що вартість учоту коштувала біля 10—12% всієї валюти.

Бувало й так, що банки, видавши позику радзнаками, вимагали покрити її лише червінцями.

Звичайно, що такі вимоги банків примусили і деякі установи з свого боку вимагати од покупців (в тому числі й від Книгоспілки) платити тільки червінцями.

В таких випадках доводилося «доставати» червінці, щоб то платити «лаж».

Але не тільки «лаж», а й клопоти, зв'язані з придбанням червінця, буквально деморалізували роботу, не даючи ніякої можливості й подумати про планування, а тим більше про регулювання фінансів.

От загальні риси фінансового становища та умов роботи, що характеризують початок першого кварталу минулого операційного року.

Перший квартал операційного року (жовтень—грудень) проходив під знаком сугубої грошової депресії, і на протязі цього періоду, не дивлячись на «невикористаність кредитів», Держбанк не учитував Книгоспілці жаднього векселя; по-друге, Українбанк (часом при бажанні не зміг цілком задовольнити «дисконтову вимогу» Книгоспілки, бо він сам був дуже обмежений коштами.

Проте, як видно з відомості обігу крामу (що приведена далі), що далі то більше виникає потреба учоту, бо Книгоспілка, в той час дуже була обмежена коштами, і маючи на меті зацікавити периферію, мусила кредитувати своїх покупців.

Перша частина другого кварталу (січень—березень) може бути відзначена продовженням фінансової депресії, і надзвичайним зростом червінця, а, тому, і надзвичайним напруженням фінансів.

Другий квартал, за який значно зростає обіг Книгоспілки, звичайно, вимагав багато грошей бо з одного боку, периферія почала вимагати більше крामу, а з другого,—Книгоспілка стає на шлях не випадкових закупок, а більш-менш планової заготовки.

Держбанк, в якому кредити Книгоспілки на другий квартал склали суму 15000 карб., почав дисконтувати її векселі лише з другої частини лютого 1924 р. (мова мовиться про учот, а не спец-рахунки).

За третій квартал (квітень—червень) майже не відбулося зміни в бік поліпшення фінансового становища, а навпаки, бо провадиться підготовча робота до Ніжгородського ярмарку, а тому всі вільні фінансові засоби (Держбанку) «броніруються» для ярмарку. Не зважаючи на це обіг Книгоспілки значно збільшується і складає разом:

По книгах . . . Карб. 146.438—35 коп.

По канцприладах . . . » 269.993—74 »

Карб. 416432—09 коп.

проти Карб. 342.283—89 к. за II квартал

і проти » 333.762—67 » за I »

Держбанк, який дуже обережно брався до збільшення кредитів мусив збільшити їх до 250.000 карб. (з 19 квітня 1924 року).

Четвертий квартал (липень—вересень) відзначається поступовим охопленням Книгоспілкою периферії (як кооператорганізації, так і держустанови) в частині її постачання.

Звичайно, що вексельний матеріал збільшувався і тих кредитів, якими користувалася Книгоспілка, було далеко не досить для задоволення (в кредитах) біжучих вимог.

На протязі останнього кварталу 1924 року Держбанк збільшив кредит.

28 серпня 1924 року до . . . 80.000 карб.

13 вересня 1924 року до . . . 100.000 »

Треба зазначити, що, починаючи з другої частини IV кварталу, Книгоспілка кредитувалася і в Промбанку на 45.000 карб., але цей кредит не завжди можна було використати, він був більш номінальний.

Друге, що часто-густо теж шкодило фінансовій справі Книгоспілки, неодноразове змінення на протязі операційного року багатьма господарчими установами (а найбільше кооперативними) «своєї фінансової фізіономії», особливо, починаючи з другого кварталу, коли, за даними оргвідділу ВУКС, на Лівобережжі взяли до пролонгації векселів.

в квітні 9 райспілок

» травні 12 »

» червні 8 »

при чому відстрочка виплат не в одному якомусь випадку, а по всіх векселях на різні числа місяців.

Фінансове становище кооперативної периферії на Правобережжі, за свідченням Вукопспілки теж було не краще.

Третій і четвертий квартали можуть бути характеризовані докладом на Пленумі Ради З'їздів Громиловости, Торговлі й Транспорту *), з якого видно, що «... протести векселів у четвертому кварталі разом збільшилися до суми в 500.000 карб. в червні місяці до 2.500.000 карб. у вересні».

Як раніше вже зазначалося, господарство Книгоспілки дарчу діяльність в минулому році на 1 жовтня 1923 р. Книгоспілка розпочала в той час, який в історії грошової реформи може бути відзначений як час надзвичайного напруження фінансів.

Фінансове становище Книгоспілки в той час було таке:

Загальний (зведений) баланс Книгоспілки на 1-ше жовтня 1923 року складає разом 727.783 карб. 72 к. з цієї суми на філії припадає:

На Київську Карб. 127.317—60 к.

На Одеську » 48.310—32 »

А разом Карб. 175.627—92 »

Деталі цього балансу такі:

А. КОШТИ (пасив).

Кошти Книгоспілки складаються з власних і чужих, а саме:

	Абсолютно	% до балансу
1. Власні (пайовий капітал 315.884 карб. 90 к. і прибуток за минулий рік 14.283 карб. 51 к.)	330.168—41	45,4
2. Чужі: а) позики Карб. 35.947—97 б) кредитори » 127.648—49 в) векс. вид. » 89.209—31	252.805—77	34,8
Разом Карб.	582.974—18	80,2

Розміщення коштів по окремих статтях активу таке:

	Абсолютно	% до балансу
1. Каса	5266 18	0,7
2. Біжучі рахунки	8468 94	1,1
3. Паї в кооперативних установах	15643 60	2,1
4. Майно	55562 71	7,7
5. Машини й знаряддя	63117 08	9,0
6. Крам	227503 34	31,1
7. Матеріали	25621 11	3,4
8. Дебітори	169104 93	23,3
9. Векселі одержані	8399 30	1,1
10. Підвідчітні особи	4180 82	0,7
Разом	582868 01	80,2

Повертаючись до власних коштів (Карб. 330.168—41 к.) треба зазначити, що ця сума мусить розподілятися так:

Коштин ухливі Карб. 195.845—02 або 59,31%
» нерухливі » 134.323—39 » 40,69 »

Коли всіх коштів в обігові за балансом на 1 жовтня 1923 року (див. актив) було Карб.—448 544—62 коп., а власних рухливих лише 195.845 карб. 02 коп., то чужих (позичених) коштів в обігові було 252.805 карб. 77 коп., або 56,43% всіх обігових коштів.

Щодо «ліквідности» цього балансу, маємо такі цифри:

*) Газета «Коммунист» від 4 листопада 1924 р. № 254 (1445).

П А С И В.	Абсолютно		‰ до балансу
1. Кредитори	127648	49	17,6
2. Позики	35947	97	4,9
3. Векселі видані	89209	31	12,3
Разом	252805	77	34,8

А К Т И В.	Абсолютно		‰ до балансу
1. Каса	5266	18	0,7
2. Біжучі рахунки	8468	94	1,1
3. Крам	227503	34	31,1
4. Матеріяли	25621	11	3,4
5. Дебітори	169104	93	23,4
6. Векселі одержані	8399	30	1,1
7. Підвідчитні особи	4180	82	0,7
Разом Крб.	448544	62	61,5

За цими даними бачимо, що актив перевищував пасив на Карб.—195738—85 коп.

З початку операційного року заборгованість Книгоспільки в центрі ріжним банкам була така:

Банки	Кредити	Промкредит		Учет векселів		О п - С а л л				Р а з о м	
						п/векселі		п/крам			
Українбанкові		10200	71	58	—	2598	41	—	—	12857	12
Держбанкові		—	—	—	—	7220	85	4860	—	12080	85
Губсельбанкові		—	—	3500	—	—	—	—	—	3500	—
Р а з о м		10200	71	3558	—	9819	26	4860	—	28437	97

Не зупиняючись тут докладно на розвиткові банківських операцій за весь рік і на рухові цих операцій (про це мова буде далі), звертаємось до балансу Книгоспільки на 1-ше жовтня 1924 року.

Баланс Книгоспільки на 1/X 1924 р. 1-ше жовтня 1924 року складається з Карб.—1731038—27 коп., що перевищує баланс на

1-ше жовтня 1923 р. абсолютно на Карб.—1003254—55 коп., або на 138%.

Поступове зростання балансу в окремі квартали минулого року характеризується нижче наведеною таблицею:

На 1-ше	С у м а		Зростання за квартал			‰ з початку року
			Абсолютно		‰	
Жовтня 1923 р.	727783	72	—	—	—	—
Січня 1924 р.	893482	92	165699	20	22	22
Квітня »	982389	15	88906	23	10	35
Липня »	1299202	29	316813	14	32	78
Жовтня »	1731038	27	431835	98	34	138

Окремі деталі балансу на 1 жовтня 1924 р. Кошти Книгоспільки складаються з власних і чужих (позичених).

Таким чином на 1-ше жовтня 1924 року, порівнюючи з 1-го жовтнем 1923 р. маємо перевищення:

П А С И В.	Абсолютно		‰
Власні.	399316	84	30,73
Чужі	900379	59	69,27
Разом	1299696	43	100‰

	Абсолютно + більше		В ‰
Власних коштів	+ 69148	43	20,94
Чужих	+ 647573	82	256,2
Разом	716722	25	277,14

Розподіл коштів. Власні кошти Книгоспільки за балансом на 1 жовтня 1924 року складають суму Карб. — 399.316 — 34 коп., яка розподіляється так:

Кошти рухливі Карб. 279.279—68 коп. або 70 %
» нерухливі » 120.037—16 » » 30‰

Коли всіх обігових коштів за балансом на 1 жовтня 1924 року (див. актив) було Карб. 1.299.696—43 коп., а власних Карб.—399.316—84 коп., то чужих (позичених) коштів було в обігові Карб.—900.379—59 коп. або 69,27‰ всіх коштів.

Зміни в коштах за балансом на 1 жовтня 1923/24 р.р. відбулися такі:

ЗА БАЛАНСОМ:	К О Ш Т И				И			
	В л а с н і				Ч у ж і		Р а з о м	
	Рухливі		Нерухливі					
На 1 жовтня 1923 р.	195845	02	134323	39	252805	77	582974	18
На 1 жовтня 1924 р.	279279	68	120037	16	900379	59	1299696	43

Власні кошти. Власні кошти складаються з капіталів:

Основного Карб. 124274—09 к.
Пайового » 187029—66 »
Запасного » 2856—70 »
Спеціального » 11426—81 »
Амортизаційного » 12302—71 »
Прибутків » 61426—87 »
Разом Карб. 399316—84 к.

Основний капітал. На 1 жовтня 1923 року Книгоспілька зовсім не мала основного капіталу. Його утворено в травні місяця 1924 року, коли за постановою Головокооперкому, пайові внески Вуко-ради (яка в той час ліквідувалася), були повернуті на утворення основного капіталу.

Це складало разом Карб.—103.295 - 40 к.
Крім цього на протязі року нараховано пайщикам і одержано від них по 3 карб. на кожен пай (за підставі ухвали Зібрання пай-щиків Книгоспільки в лютому 1924 року) » — 20.978—69 »

Карб.—124.274—09 к.

Пайовий капітал. Пайовий капітал складається з пайових внесків. Вартість одного паю 50 карб.

На 1 жовня 1923 року пайовий капітал складав Карб. 315.884—90 к.

За винятком пайових внесків Вуко-ради, які перераховані в Основний капітал . Карб. 103.295—40

Вартість будівлі літодрукарні спі-саної за рахунок Вукса » 25 000—00

Списані з пайов. внеск Вукс в Основний капітал » 4.439—10

Зайво закреди-товані Дніпробуг-ському райсоюзу » 150—00

Списані з пайових внесків Жи-томирського рай-споживсоюзу в Основний » 30—00 » 132.914—50 к.

Карб. 182.970—40 к.

На протязі операційного року одержано пайових:

В жовтні 1923 року	Карб.	—
В листопаді	»	—
В грудні	»	400—00
В січні 1924 року	»	—
В лютому	»	250—00
В березні	»	475—00
В квітні	»	—
В травні	»	500—00
В червні	»	534—26

В липні	»	»	500—00	
В серпні	»	»	600—00	
В вересні	»	»	800—00	4059—26 к.

А разом Карб. 187029—66 к.

Кількість членів	Сума пайових внесків
На 1 жовтня 1923 року. . .	13 315884 90
На 1 жовтня 1924 року. . .	56 187029 66

Склад членів Книгоспілки і їх участь в Пайовому капіталі за балансом на 1 жовтня 1924 р.

Г А Л У З І	СПОЖИВЧА			СІЛ.-ГОСП.			РОБІТНИЧА			І Н Ш А			Р А З О М		
Кількість членів і сума внесків	Кількість членів	Кількість паїв	СУМА	Кількість членів	Кількість паїв	СУМА	Кількість членів	Кількість паїв	СУМА	Кількість членів	Кількість паїв	СУМА	Кількість членів	Кількість паїв	СУМА
Центри	1 1486	74300	—	1 100	5000	—	1 1033	51647	70	4 721	36043	60	7 3340	166991	30
Губ- і Райспілки.	39 326	16388	36	2 21	1050	—	—	—	—	—	—	—	41 347	17438	36
Споживч. Т-ва	2 10	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 10	500	—
Ц. Р. К.	—	—	—	—	—	—	3 7	350	—	—	—	—	3 7	350	—
Робкопи	—	—	—	—	—	—	2 30	1500	—	—	—	—	2 30	1500	—
Губробкопи	—	—	—	—	—	—	1 5	250	—	—	—	—	1 5	250	—
Разом	42 1822	91188	36	3 121	6050	—	7 1075	53747	70	4 721	36043	60	56 3739	187029	66

У в а г а. Вукоспілка й Уцербкопи внесли свої паї виключно кромом і майном, що було в книжкових крамницях у Харкові, Київі, Одесі та в підприємствах: у Харкові;—в друкарні й майстерні наочного приладдя і в друкарні в Київі.

Запасний капітал. Запасний капітал, що виносить карб.—2.856 крб. 70 к. утворено за ухвалою зібрання пайщиків в лютому 1924 р. з прибутків за 1923 рік.

Спеціальний капітал. Спеціальний капітал, що виносить карб.—11.426 крб. 81 к. утворено за ухвалою вищезгаданого зібрання пайщиків.

Чужі кошти. Чужі (позичені) кошти склалися шляхом використання банківських (грошових) кредитів та кредитів торговельних (останній в свою чергу розподіляється на кредити під векселі й кредити по відкритих рахунках).

Рух торговельних кредитів на протязі минулого року був такий.

НА ЯКИЙ МІСЯЦЬ	Б О Р Г		
	По векс.	По відк. рах.	Разом
На 1 жовтня 1923 р. . .	81413	31 105617	55 187030 86
„ 1 листопада 1923 р. .	105910	— 84837	75 190747 75
„ 1 грудня 1923 р. . .	111713	11 68395	67 180108 78
„ 1 січня 1924 р. . . .	97778	77 91360	76 189149 53
„ 1 лютого 1924 р. . .	133610	— 51458	76 185068 76
„ 1 березня 1924 р. . .	137753	65 45064	80 182818 45
„ 1 квітня 1924 р. . . .	158203	74 18697	69 176901 43
„ 1 травня 1924 р. . . .	148606	61 73750	39 222357 —
„ 1 червня 1924 р. . . .	187835	24 12325	90 200161 14
„ 1 липня 1924 р. . . .	234615	70 117863	43 352479 13
„ 1 серпня 1924 р. . . .	341048	38 39133	10 380181 48
„ 1 вересня 1924 р. . .	367987	27 107457	89 475445 16
„ 1 жовтня 1924 р. . . .	310357	77 163477	08 473834 85

Взагалі торговельні кредити по центру на 1-ше
жовтня 1924 року були такі:

Протягом операційного року торговельний кредит,
яким користувалася Книгоспілка, був пересічно такий

по книжках 4 місяці

по канцприладдях . . . 2 »

Не зупинаючись тут на вивчені частини пасиву,
яка охоплює чужі кошти, що утворилися позиками
(про це мовиться в розділі про банківські операції),
оглянемо зміст більш-менш реальних статтів активу.

Кошти по окремих галузях роботи розподіляються так:

ГАЛУЗІ РОБОТИ	ЦЕНТР		КИЇВ та його відділи		ОДЕСА		СУМИ		РАЗОМ		0/0 до балансу
I. Торгові операції											
а) книжкові	243701	61	147586	18	59691	45	20297	57	471276	81	35,8
б) паперові	265666	79	48107	25	29275	43	18912	05	361961	52	27,4
Разом	509368	40	195693	43	88966	88	39209	62	833238	33	63,2
II. Видавництво.											
	22591	37	9094	12	—	—	—	—	31685	49	2,4
III. Підприємства.											
а) літ.-друкарня	93347	46	24930	34	—	—	—	—	118277	80	9,0
б) майстерня наочного приладдя . .	17074	51	—	—	—	—	—	—	17074	51	1,3
в) фабрика атраменту	11984	47	—	—	—	—	—	—	11984	47	0,9
	122406	44	24930	34	—	—	—	—	147336	78	11,2
IV. Фінансові кошти.											
а) майно	6320	60	3425	28	1048	40	377	81	11172	09	0,9
б) готівка і біжучі рахунки	22909	90	3594	70	5187	83	1914	80	33607	23	2,5
в) векселі	131939	78	23876	93	—	—	—	—	155816	71	11,8
г) дебітори	61315	01	941	87	295	49	125	65	62678	02	4,8
д) Інші	23528	59	14296	68	4157	09	101	50	42083	86	3,2
	246013	88	46135	46	10688	81	2519	76	305357	91	23,2
Разом	900380	09	275853	35	99655	69	41729	38	1317618	51	100%

Обіг коштів за минулий рік такий:

в 3-му » 1,27 раза

в 1-му кварталі 0,71 раза

в 4-му » 0,83 »

в 2-му » 0,55 »

Пересічно за минулий рік . . 3,39 раза

Д е б і т о р и. Стан заборгованости клієнтури Книгоспілки по Центру на 1-ше жовтня 1924 року такий:

	По відкритих рахунках		Векселя одержані		Інкасо векселів і дублік.		Учет векселів і дублік.		Векселі протест.		Р а з о м	
Члени Книгоспілки	72648	31	21315	48	8476	47	48615	67	3418	87	154474	80
Ріжні коопер. устан.	27659	72	2235	98	3822	84	22857	98	2502	46	59078	98
Держустанови	72625	77	668	28	7410	90	49447	30	—	—	130152	25
Ріжні особи та установи	20423	54	1810	01	1696	93	4197	50	300	—	28427	98
	193357	34	26029	75	21407	14	125118	45	6221	33	372134	01

Загальний рух заборгованости клієнтури за минулий рік по центру:

На перше число	Р а з о м	
Жовтень 1923 року	111181	38
Листопад „	104506	21
Грудень „	123717	92
Січень 1924 року	132780	65
Лютий „	175220	46
Березень „	205489	01
Квітень „	193330	50
Травень „	195397	74
Червень „	207647	07
Липень „	219903	68
Серпень „	281816	62
Вересень „	357027	95
Жовтень „	372134	01

Кредит, який Книгоспілка давала своїй клієнтурі в минулому році пересічно був такий:

	По книжках	По канц-приладдях
Кооператорганізаціям	105 день	50 донь
Держустановам	—	50 день

Видатки по Правлінню . 86308—32 к.
» по книготорговлі . 23818—49 »
» торг. канцприладдям 53817—39 »

Разом Крб. . 163944—20 к.

Отже книжкова торгівля дає по центру 7,1% видатків до обороту (335735 крб. 66 к.) і торгівля канцприладдям 7,03% до обороту (765362 крб. 10 к.).

К а с а. Рух касових операцій по центру за минулий рік характеризується такою таблицею:

М І С Я Ц І	О Б І Г				Лішок на наступн. місяць	
	Приход		Витрати			
Лішок на 1/X-23 р.						
Карб.—4357—92.						
Жовтень 1923 р. . .	67901	69	64392	57	7867	04
Листопад „ . .	75964	65	81873	06	1958	63
Грудень „ . .	81749	27	81187	92	2519	98
Січень 1924 р. . .	102596	45	102314	82	2801	61
Лютий „ . .	103200	83	100881	96	5120	48
Березень „ . .	95493	83	91448	99	9165	32
Квітень „ . .	101768	51	108220	15	2713	68
Травень „ . .	122596	40	123170	33	2139	75
Червень „ . .	125996	44	124671	35	3464	84
Липень „ . .	126212	74	126759	21	2918	37
Серпень „ . .	122078	11	123179	49	1816	99
Вересень „ — .	198271	53	197651	52	2437	00
	1323830	45	1325751	37	2437	00

Загальні витрати Правління в сумі 86308 крб. 32 к. можуть бути розподілені пропорційно обігові:

на книготоргівлю 0,3% або 25892 крб. 50 к.
» канцприладдя 0,7% » 60415 » 82 к.

Тоді загальні видатки дадуть:

по книготоргівлі 14,8%
» канцприладдях 14,9%

Річні фінансові операції. Не треба багато говорити про те, що з усіх видів кредиту, банківський (кредит) є найкращий засіб добуття коштів, тим більше тепер в великої нестачі фінансового капіталу, але, напревеликий жаль, не завше на протязі операційного року щастило більш-менш нормально використовувати банківський кредит.

Кредити, якими Книгоспілка користувалася на протязі минулого року, були такі: дисконто векселів, Оп-СпІІ під векселі й під крам і дисконто дублікатів.

Дисконто векселів. Раніше вже зазначалося, в яких обставинах проходила вся дисконтова робота взагалі та окремі її частини по кварталах.

Дисконто векселів по центру за минулий рік по окремих місяцях складає такі цифри:

Місяці	Банки	Українбанк	Держбанк	Губсільбанк	Промбанк	Разом
Жовтень	3050 65	3924 78	—	—	—	6975 43
Листопад	12740 11	676 47	—	—	—	13416 58
Грудень	12963 45	—	—	11680	—	24643 45
Січень	19520 —	5670 —	—	9010	—	34200 —
Лютий	8269 97	—	—	—	—	8269 97
Березень	2970 —	13370 —	—	1940	—	18280 —
Квітень	—	5260 —	—	—	—	5260 —
Травень	—	12421 34	—	—	—	12421 34
Червень	390 —	30049 53	—	—	—	30439 53
Липень	6742 31	34473 37	—	—	12683 99	53899 67
Серпень	764 34	34935 65	—	—	15998 57	51698 56
Вересень	13779 10	48563 88	—	—	15673 —	78015 98
	81189 93	189345 02	22630 —	44355 56	337520 51	

Дисконто дублікатів. Постійний брак коштів з одного боку, й те положення що де-які покупки (кооперат-і-держустанови) часом не могли внести відповідної частини грошей при куплі (а крам треба було відпускати) примусили Книгоспілку вишукувати різні засоби, аби і в таких випадках певна частина (приблизно 25%) була таки реалізована при відпусках краму. Такий засіб було знайдено в дисконто дублікатів. Треба зазначити що ця операція розпочинається лише з травня місяця, коли Книгоспілці пощастило добути кредиту (в Люксембурзькому агентстві Держбанку). Рух цієї операції по центру такий:

травень м-ць Карб. 231—34
 липень » » 6343—23
 серпень » » 4929—63
 вересень » » 1636—45

Разом Карб. 13140—65

Інкасо векселів. Вже зазначалося, що багато установ, які на протязі року були покупцями Книгоспілки, певну частину вартости краму покривали векселями. Але ці векселі далеко не завжди можна було використовувати як дисконтовий матеріал з причин, про які вже говорилося. Такі векселі завжди залишалися

баластом, що, звичайно, викликав напруженість фінансів. Реалізація цих векселів переводилася лише шляхом їх інкасо.

Рух цієї операції по центру такий:

Місяці	Банки	2 Аг-во Україн- банку	Ц. К-ра Україн- банку	Люке. аг. Держ- банку	Допо- мога	Разом
Жовтень	—	—	—	—	—	—
Листопад	—	—	—	—	—	—
Грудень	—	—	—	—	—	—
Січень	13220 —	—	—	—	—	13220 —
Лютий	3560 —	3680 —	—	—	—	7240 —
Березень	6147 75	1580 —	10030 —	—	—	17757 75
Квітень	3540 —	—	11850 —	—	—	15390 —
Травень	5405 —	—	1900 —	—	—	7305 —
Червень	6067 51	300 —	2250 —	—	—	8617 51
Липень	1730 94	1282 78	6507 86	—	—	9521 58
Серпень	—	1136 29	4069 45	537 07	—	5742 81
Вересень	—	316 14	10758 09	—532 27	—	11606 50
	39671 20	8295 21	47365 40	1069 34	96401 15	

Інкасо дублікатів. Раніше вже зазначалося, що через брак грошей у багатьох покупців, доводилося кілька разів на певну частину вартости краму, що мала бути оплачена готівкою, накладати інкасо. Ця операція за минулий рік дає такі цифри по центру, як зазначено в таблиці.

Таблиці банківських пасивних операцій (інкасо векселів і інкасо дублікатів) ще раз підтверджують скільки на протязі року «вибувало з строю», часом на місяць, а по векселях — і більше, — грошових коштів Книгоспільки.

На превеликий жаль, з цим боротися не було ніякої можливости. Таблиці пасивних банківських операцій дають перевищення інкасових доручень Держбанку над такими само дорученнями Українбанку.

Це положення пояснюється тим, що, збільшуючи кредити Книгоспільці, Держбанк примусив її зосереджувати пасиви в Держбанку.

Інші пасивні банківські операції — біжучі рахунки подаються в таблиці що наведена далі.

Інкасо дублікатів.

Місяці	Банки	2-е агент- ство Ук- раїнбан.	Цент. К-ра Україн- банку	Люксем- бурзьке А-во Держбан.	Разом
Жовтень 1923 р.	—	—	—	—	—
Листопад „	—	—	—	—	—
Грудень „	—	—	—	—	—
Січень 1924 р.	22638	14	4281	15	26919
Лютий „	10440	35	3047	31	13487
Березень „	11741	11	—	3913	15655
Квітень „	9587	18	—	4347	13934
Травень „	10961	43	—	4334	15296
Червень „	9254	65	—	10502	19756
Липень „	—	—	1320	18716	20036
Серпень „	—	—	1443	5999	7442
Вересень „	—	—	1972	38829	40802
	74622	86	12064	86643	173330

Рух біжучих рахунків по центру.

Місяці	Банки	Держ- банк	Люксем- бурзьке Агент- ство	Україн- банк	2-е Агент- ство Україн- банку	Т-во Сіль-Го- спод. кредит.	Пром- банк	Допомога	Роском- банк	РАЗОМ
Жовтень 23 р.	2148	39	—	7068	60	—	—	—	—	9216
Листопад „	93	17	—	11845	06	150	—	—	—	12088
Грудень „	—	—	—	17851	02	1495	430	—	—	19776
Січень 24 р.	622	48	—	13661	72	9349	28	177	91	23811
Лютий „	859	77	—	6537	21	22234	47	—	—	29631
Березень „	923	47	3445	65	8451	31	12601	46	—	25421
Квітень „	1574	59	10338	97	12401	13	13242	41	—	37557
Травень „	1820	35	8849	90	8265	82	8813	04	—	27749
Червень „	1558	22	8542	01	4858	99	9770	80	—	24730
Липень „	9506	97	25710	30	3818	48	5793	47	100	44929
Серпень „	7904	—	18836	83	5616	06	602	06	3264	45412
Вересень „	6229	72	36414	85	13314	83	1056	91	1170	77350
Всього .	33241	13	112138	51	113690	23	85108	90	1777	377674

Відомість про заборгованість банкам по центру

На 1-ше	Т-ву Сіль.-Господ. кредиту по учоту векселів	Пром- банкові по учоту векселів	ДЕРЖБАНКОВІ				УКРАЇНБАНКОВІ					РАЗОМ			
			По учоту векселів	Оп-Call		По учоту векселів	Оп-Call		Пром- кредит						
				Під векселі	Під крам		Під векселі	Під крам							
23 р.															
Жовтня	3500 —	— —	— —	— —	7220 85	4860 —	58 —	2598 41	— —	10200 71	28437 97				
Листоп.	2500 —	— —	— —	— —	6324 21	4541 73	— —	990 12	— —	10200 71	24556 77				
Грудня	650 —	— —	— —	— —	3566 71	3843 28	— —	7120 23	— —	9600 71	24790 93				
24 р.															
Січня	2950 —	— —	— —	— —	1592 64	3590 —	— —	10010 38	— —	9600 71	27743 73				
Лютого	11160 —	— —	— —	5670 —	592 30	3624 96	16018 —	8017 73	— —	9600 71	54683 70				
Березня	10160 —	— —	— —	4290 —	— —	3627 05	17112 97	13174 76	5430 —	10200 71	63995 49				
Квітня	12100 —	— —	— —	16030 —	— —	2910 —	9327 88	6576 36	4980 —	10200 71	62124 95				
Травня	12100 —	— —	— —	21290 —	— —	2932 82	3883 —	5824 23	4980 —	10200 71	61210 76				
Червня	12100 —	— —	— —	33480 —	— —	3166 77	3658 —	2848 95	4980 —	10500 —	70733 72				
Липня	1150 —	— —	— —	42239 53	— —	3170 37	58 —	523 95	18160 61	7851 13	73153 59				
Серпня	1150 —	12683 99	72772 58	— —	6234 34	6605 31	862 90	14840 55	6020 29	121169 96					
Вересня	1150 —	28682 56	100792 55	— —	9431 98	5973 88	862 90	— —	3711 54	150605 41					
Жовтня	— —	18161 04	82980 25	— —	1636 45	16890 64	7 06	17575 68	6222 92	143474 04					

Робота центра з банками

Операції	А К Т И В Н І					П А С И В Н І				
	У ч о т		О п - C a l l			Біжучі рахунки	І н к а с о		Разом	
	Векселів	Дублікат.	Під векс.	Під крам	Разом		Векселів	Дублікат.		
Банки										
Українбанк	81189 93	— —	22816 51	46497 65	150504 09	198799 13	47966 41	86687 17	333452 71	
Держбанк	189345 02	13140 65	4841 95	964 27	208291 89	145379 64	47365 40	86643 37	279388 41	
Губсільбанк	22630 —	— —	— —	— —	22630 —	1777 96	— —	— —	1777 96	
Промбанк	44355 56	— —	— —	— —	44355 56	3363 59	— —	— —	3363 59	
Допомога	— —	— —	— —	— —	— —	27674 25	1069 34	— —	28743 59	
Роскомбанк	— —	— —	— —	— —	— —	679 48	— —	— —	679 48	
	337520 51	13140 65	27658 46	47461 92	425781 54	377674 05	96401 15	173330 54	647405 74	

Кредити по лінії ЦБ Крім кредитів звичайних, які від-
Радпартвидавництва. кривалися Книгоспілці різними бан-
ками, їй був відкритий кредит і ЦБ
Радпартвидавництва.

На протязі операційного року таке кредитування
почалося лише з другої половини, другого кварталу,
коли на червень і липень місяці було відкрито кре-
диту на сумму 10.000 карб, що цілком були пере-
дані для використання Київській філії.

Кредит на серпень і вересень (по 5.000 кр.) також
був переданий Київській філії.

Набуття різних під- Зростання операцій в минулому
приємств. році треба в де-якій мірі віднести
на рахунок бувшого акційного товариства «Село
Книга» крам і майно якої було передано Книго-
спілці і за рахунок б. Укрполіграфсиндикату, весь
крам якого і фабрику атраменту придбала Книго-
спілка.

Село Книга. Баланс Село-Книги, який при-
йняла Книгоспілка був такий:

Актив	
Касса та біжучі рахунки	321—45
М а й н о	802—31
Книжки	50.512—73
Канцприладдя	15.699—44
Дебітори	13.276—09
Баланс	80.612—02
Пасив	
Кредитори	35.546—25
Векселі до виплачування	9.831—05
Борг акціонерам	35.234—72
Баланс	80.612—02

Треба зазначити, що борг акціонерам (бувш: Село
Книги) Книгоспілка повинна виплатити, на підставі
ухвали зібрання акціонерів, не пізніше 1-го жовтня
1926 року.

Укрполіграфсинди- Вартість краму й інших річей,
кат. які придбано від Укрполіграфсинди-
кату Крб. 106671—37

Матеріялів, фабрикатів, улашту-
вання й інше фабрики атраменту „ 16355—93

Разом Крб. . 127.027—30

Покрито на протязі операційного
року Крб. 67.592—83

Доведеться виплатити в майбутньому
році Крб. 55.434 . 47

Сумська філія. Сумська райспілка,
яка в той час припинила виплати та
ліквідувалася, залишилася винна Книго-
спілці за крам Крб. 3.085—09

Крім того, борг Книгоспілки ДВУ, за
який видала гарантію Книгоспілка,
теж доходив до „ 19.253—58

Разом Крб. 22.337—66

Наслідки роботи за Підводячи підсумки роботи за
минулий рік. минулий операційний рік, ми маємо
наслідки з окремих галузів діяльності Книгоспілки,
що приводимо в таблиці: (стор. 37—38).

Аналіз останньої таблиці дає суму загального при-
бутку Крб.—181.321—28 коп. яка сума розпо-
діляється так:

а) торгівля	Крб. 141.566—11
б) підприємства	„ 30.888—09
в) різні прибутки	„ 8.867—08

Крб 181.321—28

Ця цифра в свою чергу може бути розподілена
так:

а) на Центр	Крб. 145.493—18
б) на Київську філію	„ 35.809—78
в) на Сумську філію	„ 18—32

Як видно з цієї таблиці не всі галузі діяльності
Книгоспілки дали в результаті прибуток, так на-
приклад, по Центру збиточні були:

Книготоргівля	Крб. 12.840—56
Літодрукарня	„ 35.207—16
Майстерня наочн. прилад.	„ 11.030—12

Разом Крб. 59.077—84

(при прибутках по Центру Крб.—145.493—18 коп.).
Діяльність Київській філії (прибуток Крб.—
35.809—78 коп.) також мусить бути характеризована,
як прибуткова не з усіх галузів діяльності (див.
таблицю).

Одеська філія закінчила свій операційний рік зі
збитком на суму Крб. 9.227—83

Маючи на увазі загальний прибуток Крб. 181.321—28
з якого треба сторнувати різні

списання, згідно таблиці Крб. 45.651—04
і різні витрати (див. таблицю) Крб. 74.243—37

Одержимо чистий прибуток . Крб. 61.426—87

Наслідки роботи за минулий рік.

ГАЛУЗІ ДІЯЛЬНОСТІ	Обороти		Доходи		Витрати		РЕЗУЛЬТАТИ			
							Прибутки		Збитки	
ТОРГОВЕЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ.										
1. По Харкову.										
а) Книготоргівля	335735	66	36870	43	49710	99	—	—	12840	56
б) торгівля канцприладдям	765362	10	244939	02	114233	21	130705	81	—	—
Разом	1101097	76	281809	45	163944	20	130705	81	12840	56
2. Київська філія.										
а) В Києві: книготоргівля	411892	27	28817	84	41665	85	—	—	12848	01
торгівля канцприлад.	121384	54	12138	45	5949	60	6188	85	—	—
Разом	533276	81	40956	29	47615	45	6188	85	12848	01
б) Винниці: книготоргівля	19832	06	7486	63	5116	45	2370	18	—	—
торгівля канприлад.	13436	34								
Разом	33268	40	7486	63	5116	45	2370	18	—	—
в) Житомирі: книготоргівля	24757	61	8548	67	6329	—	2219	67	—	—
торгівля канцприл.	6290	97								
Разом	31048	58	8548	67	6329	—	2219	67	—	—
г) Умані: книготоргівля	2658	75	181	24	99	64	81	60	—	—
торгівля канцприладдям	3044	62								
Разом	5703	37	181	24	99	64	81	60	—	—
ВСЬОГО	603297	16	57172	82	59160	54	10860	30	12848	01
3. Одеська філія.										
а) Книготоргівля	77755	81	22546	66	22970	99	—	—	424	33
б) Торгівля канцприладдям	52292	05								
Разом	130047	86	22546	66	22970	99	—	—	424	33

ГАЛУЗІ ДІЯЛЬНОСТІ	Обороти		Доходи		Витрати		РЕЗУЛЬТАТИ			
							Прибутки		Збитки	
Сумська філія.										
а) Книготоргівля	11538	03	{	2431	70	2984	35	—	—	552 65
б) Торговля канцприладдям	11015	03								
Разом	22553	06		2431	70	2984	35	—	—	552 65
ВСЬОГО по торг. операц.	1856990	84		363960	64	249060	08	141566	11	26665 55
5. ПІДПРИЄМСТВА.										
1. По Харкову.										
а) Видавництво	87454	89		75740	18	70705	39	5041	79	— —
б) Друкарня	231067	76		231067	76	266274	92	—	—	35207 16
в) Фабрика атраменту	21684	72		14321	86	10452	94	3868	92	— —
г) Майстерня наочн. приладдя . .	14408	81		14000	44	25030	56	—	—	11030 12
Разом	354616	18		335137	24	372463	81	8910	71	46237 28
2. Київська філія.										
а) Видавництво	145702	41		136608	29	114630	91	21977	38	— —
б) Друкарня	66714	98		66714	98	68055	52	—	—	1340 54
Разом	212417	39		203323	27	182686	43	21977	38	1340 54
ВСЬОГО по підприємствах	567033	57		538460	51	555150	24	30888	09	47577 82
ВСЬОГО по всіх галузях.	2424024	41		902421	15	804210	32	172454	20	74243 37
6. Крім цього.										
а) Ріжн. списан. по Харк. Від. . .	—	—		—	—	—	—	5876	66	31119 85
б) » списан. по Київськ. філії .	—	—		—	—	—	—	2972	10	2817 50
в) » списан. по Одеськ. філії .	—	—		—	—	—	—	—	—	8803 50
г) » » Сумській філії . .	—	—		—	—	—	—	18	32	2910 19
Разом	—	—		—	—	—	—	8867	08	45651 04
ВСЬОГО	—	—		—	—	—	—	181321	28	119894 41
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК								61426	87	